Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeri Maria Ohisalo
Kehittämisjohtaja Harri Martikainen

Sisäministeriön lausunto koskien sisäisen turvallisuuden selontekoa VNS 4/2021 vp eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kuulemisessa

Aika: perjantai 17.9.2021 klo 11:00

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Eduskunta edellytti päätöksessään EK 8/2017 vp, että hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen sisäisen turvallisuuden selonteon sisäisen turvallisuuden tilannekuvasta, uhkista ja tilasta, kansalaisten turvallisuuden tunteesta, sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyvystä ja toiminnan tuloksellisuudesta, toimintojen kehittämistarpeista ja haasteista sekä eri tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä kehittämistoimenpiteistä ja tehtäväperusteisesti pidemmän tähtäimen taloudellisista ja muista resurssitarpeista.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä puolustuspolitiikkaa koskevat selonteot ovat jo vakiintuneita. Nyt annettu, kautta aikain toinen sisäisen turvallisuuden selonteko muodostaa yhdessä niiden kanssa turvallisuusselontekojen kokonaisuuden. Ne kuvaavat Suomen ja Suomessa asuvan väestön turvallisuutta ja sen kehitysnäkymiä hyvin laajasti. Sisäisen turvallisuuden selonteko keskittyy toisaalta siihen, millaisia turvallisuusuhkia yksilöt ja yhteisöt Suomessa kohtaavat, sekä toisaalta siihen, millaista apua on saatavissa näiden uhkien toteutuessa. Selonteko on näin ollen ihmis- ja väestölähtöinen. Lisäksi selonteko on tulevaisuuslähtöinen; siinä tarkastellaan, miten tärkeimmät globaalit ja kansalliset muutosvoimat vaikuttavat sisäiseen turvallisuuteen. Muutosvoimat ovat pitkälti osa yhteistä tilannekuvaa muiden turvallisuusselontekojen kanssa, joskin eri muutosvoimilla on eri merkitykset ja vaikutukset turvallisuuden eri ulottuvuuksille.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Selonteossa käytetään suomalaisessa viitekehyksessä vakiintuneeksi muodostunutta laaja-alaista määritelmää sisäiselle turvallisuudelle[1]. Sen myötä selonteossa tunnistetaan konkreettisten turvallisuusuhkien ja niiden torjunnan lisäksi onnettomuuksien, häiriöiden ja rikosten taustatekijät sekä turvallisuuden tunne.

Selonteko määrittelee turvallisuusongelmien ennalta ehkäisyn Suomen sisäisen turvallisuuden politiikan perustaksi. Tällä tavoin tarkastellen sisäisen turvallisuuden tilan kehittymisessä ja siihen tehtäviä panostuksia arvioitaessa tulee huomioida myös muut yhteiskuntapolitiikan osa-alueet, joilla on siihen vaikutuksia, kuin pelkästään turvallisuusviranomaisten toiminta. Muista yhteiskuntapolitiikan osa-alueista sisäisen turvallisuuden kannalta keskeisimpiä ovat syrjäytymisen ja yhteiskunnallisen eriarvoistumisen vähentäminen. Nämä vuorostaan liittyvät työllisyyteen, koulutukseen, osallisuuteen, terveyteen, päihteiden käyttöön ja hyvinvointiin laajasti.

Sisäiseen turvallisuuteen kuuluvan arjen turvallisuuden tilannekuva koko väestön tasolla on, että Suomi on kansainvälisen vertailun perusteella maailman turvallisin maa. Turvallisuus kuitenkin jakautuu varsin epätasaisesti ja eri turvallisuusongelmat kasautuvat eri ihmisryhmille. Näin ollen onkin perusteltua todeta toisaalta, että sisäisen turvallisuus on - toisin kuin ulkoinen turvallisuus - henkilökohtaista, ja toisaalta, että keskiarvojen tarkastelu antaa puutteellisen kuvan kokonaisuudesta. Turvallisuus on myös jatkuvassa muutoksessa ja selonteossa arvioidaankin sisäisen turvallisuuden muutosta niin maan sisäisten kuin globaalien muutosvoimien näkökulmasta. Useilla muutosvoimilla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia sisäiselle turvallisuudelle.

Sisäisen turvallisuuden uhkina yksilö-, yhteisö- ja väestöryhmätasolla ovat erilaiset häiriöt, onnettomuudet ja rikokset, joiden nykytilaa ja esiintyvyyttä selonteossa tarkastellaan sekä koko väestön tasolla että niiden ryhmien näkökulmasta, joille nämä uhat tyypillisesti kasautuvat. Yhteiskunnan tasolla erilaiset uhat muodostuvat vakavista ja laajamittaisista häiriöistä, joiden todennäköisyyttä sekä siinä odotettavia muutoksia selonteossa arvioidaan.

Kyselytutkimusten perusteella suomalaisten ja Suomessa asuvien ihmisten turvallisuuden tunne on hyvin korkea. Tämän osalta tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että eri ihmisten välillä on eroja sekä kokonaiskuvan osalta,

[1] Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta ihmiset voivat nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.

että sen osalta, mitkä asiat aiheuttavat huolta. Selonteko on laadittu hetkessä, jossa koronaepidemian ja sen edellyttämien yhteiskunnallisten rajoitustoimien hyvinvointi- ja turvallisuusvaikutukset ovat vielä osin epäselviä ja vaativat valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien panostuksia pitkäaikaisten, jopa ylisukupolvisten sosiaalisten vaikutusten ehkäisemiseksi.

Viranomaisten suorituskykyä tarkastellaan siitä näkökulmasta, miten niiden tehtävämäärät ovat kehittyneet ja miten ne suoriutuvat tehtävistään. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa hälytyspalvelujen vasteajat maan eri osissa, rikosten selvittämisaste ja muut palvelujen laatua osoittavat mittarit. Yleiskuva on, että vaikka arjen turvallisuusongelmien kehitys on pääosin ollut myönteinen, ovat viranomaisten edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistään osin heikentyneet. Tämän taustalla on toisaalta tehtävien monimutkaistuminen ja toisaalta viranomaistoimintaan 2010-luvulla kohdistuneet säästövelvoitteet osana julkisen talouden sopeuttamistoimia.

Suomalainen moniviranomaisyhteistyö on kansainvälisesti hyvällä tasolla ja sillä on pitkät perinteet. Kaluston ja osaamisen yhteiskäyttö sekä päätöksenteon selkeys ovat suomalaiselle viranomaisyhteistyölle leimallisia piirteitä, joilla on saavutettu verrokkimaita parempi tehokkuus ja kokonaistaloudellisuus. Poliisin, Tullin ja rajavartioviranomaisten PTR-yhteistyö toimii hyvin, minkä lisäksi sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on tiivis yhteistyö Puolustusvoimien kanssa, jolla on tärkeitä virka-aputehtäviä sisäisen turvallisuuden tukemisessa normaalioloissa. Moniviranomaisyhteistyön merkitys korostuu erityisesti harvaan asutulla alueella.

Ulkoasiainvaliokunnan toimialan näkökulmasta selonteossa on useita huomionarvoisia ulottuvuuksia. Ihmisoikeusperustaisuus on tämän selonteon myötä niin Suomen ulkoisen kuin sisäisen turvallisuuden politiikan keskiössä; turvallisuus on viime kädessä sitä, että ihmiset voivat nauttia universaaleista ihmis- ja perusoikeuksista sekä niiden tuomista vapauksista sodan, väkivallan tai muun uhan estämättä niin kotimaassa kuin muuallakin. Sisäiseen turvallisuuteemme vaikuttaa perustavaa laatua olevalla tavalla kansainvälinen rauha, vakaus ja sopimuksiin perustuvan kansainvälisen yhteistyön järjestelmän säilyminen. Rajat ylittävien turvallisuusuhkien kirjo on laaja niin vaikutuksiltaan kuin alkuperältään. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että toisen valtion vihamielinen toiminta Suomea kohtaan voi näkyä ensisijaisesti sisäisessä turvallisuudessa, turvallisuuden tunteessa ja yhteiskuntarauhassa perinteisen sotilaallisen voimankäytön sijaan. Se, miten kestävän kehityksen haasteet globaalisti ratkaistaan, vaikuttaa merkittävällä tavalla rauhaan, vakauteen ja valtioiden välisiin suhteisiin, jolloin sillä on myös suora vaikutus

Suomen sisäiseen turvallisuuteen. Voidaankin todeta, että selonteossa tunnistetut Suomen sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavat muutosvoimat koostuvat niin globaaleista muutosvoimista, kuten ilmastonmuutoksesta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä, globalisaatiosta yleisesti, teknologian kehityksestä sekä työn ja talouden murroksesta, kuin kansallisista muutosvoimista, kuten ikääntymisestä, kaupungistumisesta sekä eriarvoistumisesta.

Selonteossa asetetaan tavoitteeksi pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaa noudattaen, että Suomi pysyy maailman turvallisimpana maana jatkossakin. Lisäksi selonteko täsmentää tavoitetta edellä kuvattujen seikkojen perusteella niin, että varmistetaan sisäisen turvallisuuden kehittyminen edelleen niin, että Suomi on tulevaisuudessa entistä turvallisempi maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi selonteossa päätetään toimintalinjauksista, joista osa koskee eri turvallisuusviranomaisia ja osa on poikkihallinnollisia. Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan tehokkaasti, yhdenvertaisesti ja saavutettavasti. Palvelujen alueellisen tarpeen ja saatavuuden tulee olla hyväksyttävässä tasapainossa. Ennalta ehkäisyn ensisijaisuus merkitsee turvallisuusviranomaisten toiminnalle ennen kaikkea sen estämistä, että ongelmat uusiutuvat samoille ihmisille ja samoilla alueilla. Tämä edellyttää yksittäisten tilanteiden taustalla olevien ilmiöiden ja niihin vaikuttamisen tuntemista sekä uusia yhteistyörakenteita. Luottamus ja turvallisuuden tunne ovat keskeisiä voimavaroja Suomen sisäisessä turvallisuudessa. Niiden ylläpitämisessä tullaan jatkossa vahvemmin huomioimaan yhteiskunnan monimuotoistuminen ja ihmisten elämänpiirien eriytyminen.

Selonteon poikkihallinnolliset kehittämislinjaukset koskevat muun muassa tapaturmien ehkäisyä, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen parempaa keskinäistä koordinaatiota, alueellisen ja paikallisen turvallisuussuunnittelun rakenteiden kehittämistä, strategista turvallisuusviestintää, segregaation ehkäisyä sekä rasismin vastaisen toiminnan ja hyvien väestösuhteiden edistämistä.

Toimintalinjausten tavoitteista osa on saavutettavissa uudelleenpainotuksilla, yhteistyöllä ja toimintatapojen muutoksilla osan edellyttäessä lisärahoitusta nykytasoon nähden. Selontekoa varten laadittujen arvioiden perusteella sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tarpeisiin vastaaminen edellyttäisi niiden pysyvän rahoituksen tasokorotusta noin 10 prosentilla vuoden 2020 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa noin 150 miljoonan euron lisäystä vuosittaiseen rahoitukseen verrattuna vuoden 2020

tasoon. Hallitus on sitoutunut lisäämään sisäisen turvallisuuden viranomaispalveluiden rahoitusta niin paljon kuin valtiontalous kulloinkin mahdollistaa. Selonteossa ei ole arvioitu muiden keskeisten politiikka-alueiden vaihtoehtoisten resurssitasojen tai järjestämistapojen vaikutusta sisäiselle turvallisuudelle, joskin vaikutusta on selonteon taustalähteinä käytettyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella pidettävä merkityksellisenä sekä historiallisesti että tulevaisuudessa.

Arviot pitävät sisällään sekä nykyhaasteisiin vastaamisen sillä tasolla kuin niiden arvioidaan toteutuvan vuoden 2030 tasossa että selonteossa esitetyt uudet painopisteet, joita ovat muun muassa riittävä läsnäolo ja hälytysvaste kaikkialla Suomessa niin normaalioloissa kuin häiriötilanteissa, ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen sekä poliisin kyky torjua myös lievempiä rikoksia ja oikeudenhoidon kyky käsitellä rikosasioita. Lisäksi arvio kattaa viranomaistoiminnan materiaaliset uudistamistarpeet sekä nousevat ICT-käyttökustannukset ja kiinteistökulut. Ennalta ehkäisevä työn lisääminen sekä teknologian hyödyntäminen hillitsevät osaltaan kustannusten nousupainetta.